

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Ajda Nikoletti

**Ekonomska in čustvena (pol)odvisnost mladih – fenomen
podaljšane mladosti**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ajda Nikoletti

Mentorica: red. prof. dr. Tanja Rener

**Ekonomska in čustvena (pol)odvisnost mladih – fenomen
podaljšane mladosti**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Ekonomska in čustvena (pol)odvisnost mladih – fenomen podaljšane mladosti

V diplomski nalogi sem se osredotočila na fenomen podaljšane mladosti in z njo povezane LAT faze, v kateri mladi odrasli živijo skupaj in hkrati narazen od svoje izvorne družine. Mladi so v tem obdobju socialno neodvisni in hkrati ekonomsko še vedno odvisni od svojih staršev. Nestabilne zaposlitve in brezposelnost mlade zadržuje v izobraževalnem procesu, pozno osamosvajanje mladih pa se manifestira v podaljšanem bivanju skupaj s starši. Poleg ekonomske varnosti ob visoki avtonomiji je pomemben dejavnik podaljševanja bivanja v izvorni družini čustvena odvisnost od staršev. V razmerju med starši in otroki se je zgodil premik od vzgojne v podporno in čustveno družino, kjer prevladujejo odnosi zaupanja in pomoči. Spremembe pa je opaziti tudi v bolj demokratičnih odnosih med starši in mladimi odraslimi, saj se mladi danes ne razlikujejo od staršev tako bistveno kot so se razlikovali pred desetletji.

Ključne besede: LAT faza, mladi odrasli, podporna družina, podaljševanje izobraževanja, brezposelnost mladih.

Economic and emotional (semi)dependence of young adults – phenomenon of extended adolescence

In my thesis I focused on the phenomenon of extended adolescence and the associated LAT phase at which young adults live together, while apart from their families. Young people at this stage are socially independent while still economically dependent on their parents. Unstable employment and general unemployment among the young are keeping them in the educational process which only generates the late independence and furthermore extended stay with their parents. In addition to economic security with a high autonomy an important part also plays the emotional dependence that the young have for their family members. The relationship between parents and children had grown from educational in to supportive and emotional component, where the relationship is based on trust and support. Furthermore, changes are also seen in a more democratic relationship between parents and young adults, as the young people today do not differ significantly from their parents as they did decades ago.

Key words: LAT phase, young adults, supportive family, extended education, youth unemployment.

KAZALO

1 UVOD IN OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA.....	5
1.1 Metodologija.....	6
2 MLADOST	7
2.1 Odnos do mladosti in odraslosti	9
2.2 LAT faza - živeti skupaj in hkrati narazen	10
2.2.1 Dejavniki podaljšanega bivanja s starši	Error! Bookmark not defined.
3 MEDOSEBNI ODNOSI V DRUŽINI.....	14
3.1 Starši kot emocionalni podporniki	15
4 IZOBRAŽEVANJE	18
4.1 Podaljševanje izobraževanja.....	19
4.1.1 Neuskklajenost izobraževalnega sistema s trgom dela	20
5 ZAPOSLOVANJE IN BREZPOSELNOST MLADIH.....	21
5.1 Porast študentskega dela	24
5.2 Posledice brezposelnosti	25
6 SKLEP IN ZAKLJUČEK	26
7 LITERATURA.....	29
PRILOGI	32
PRILOGA A: Vprašalnik za polstrukturiran intervju	32
PRILOGA B: Transkript intervjujev	33

1 UVOD IN OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

Materialni pogoji osamosvajanja so med ključnimi pogoji za ekonomsko neodvisnost mladih od izvorne družine. Neurejen in negotov trg dela zanesljivo ovira mlade pri osamosvajanju, saj si številni mladi najprej želijo zagotoviti ustrezen življenjski standard in se šele potem osamosvojiti. Pomembna komponenta premika iz mladosti v odraslost predstavlja napredovanje mladega človeka po statusni lestvici v skladu z izobraževalnimi dosežki. Nadaljevanje študija je danes pravzaprav norma, od mladih se pričakuje, da ostajajo v šoli podaljšano obdobje in dosežejo visoko stopnjo izobrazbe. Kljub temu, da je veliko pozitivnih posledic podaljševanja izobraževanja, pa je vendar veliko mladih razočaranih, ko po pridobitvi izobrazbe ne dobijo dela. Mladi brez zaposlitev tako ostajajo ekonomsko neodvisni in podaljšujejo bivanje v izvorni družini (Ule 2008).

Družina predstavlja vir ljubezni, podpore, varnosti, ugodja in vzrok ostajanja v domu staršev je povezan tudi s čustveno odvisnostjo mladih odraslih. V družini ne vladajo več stroga pravila, ki jih postavljajo starši, v sodobnih družbah se je namreč zgodil premik od modela vzgojne in etične družine k modelu čustvene in podporne družine, hkrati pa se v življenju mladih odraslih povečuje tudi pomen staršev, predvsem matere. Razlog odlašanja odhoda zdoma pa je poleg razumevanja s starši in emocionalne varnosti predvsem lagodnost in cenenost življenja doma. Posebnost odraščanja današnje mladine je v tem, da postajajo podobni svojim staršem v stališčih, vrednotah in življenjskih strategijah, ki se manifestira v generacijskem miru (Rener 1996, 139-142).

Odhod iz varnega zavetja izvorne družine predstavlja mlademu človeku velik izziv, realizacija tako pomembnega dogodka pa je odvisna od več dejavnikov. Namen diplomskega dela je podrobneje raziskati fenomen podaljšane mladosti in dejavnike, ki vplivajo na podaljševanje bivanja s starši. Vodilo moje naloge je naslednje raziskovalno vprašanje: Kateri so subjektivni razlogi mladih za podaljšano bivanje s starši? Kaj jih zadržuje v izvorni družini? Kakšne so njihove želje in pričakovanja, kaj jih odbija in privlači pri ostajanju doma?

Zanima me predvsem ali na odlašanje odhoda z doma vpliva zgolj ekonomska odvisnost od staršev ali ima velik vpliv na podaljševanje bivanja s starši čustvena odvisnost in navezanost na starše?

1.1 METODOLOGIJA

V diplomski nalogi sem se opirala na kvalitativno metodo, kjer sem v poizvedovalno raziskovalni namen opravila intervjuje z mladimi odraslimi, ki še vedno živijo skupaj s starši. V intervjujih so sodelovale tri ženske in trije moški, stari od 23 do 27 let. Statusi med njimi so različni, dekleta zaključujejo študij in se poslužujejo študentskega dela, en fant je že zaključil študij in je nezaposlen, obratno drugi fant, zaključuje študij in je že zaposlen, tretji pa nadaljuje študij na podiplomski stopnji in občasno prav tako opravlja študentsko delo. Intervjuvance sem poleg vsebine problema, izbrala tudi glede na poznanstva, saj menim, da so mi tako zaupali pristnejše odgovore.

Tabela 1.1: *Podatki o sodelujočih*

Intervjuvanec št.	Spol	Starost	Status
1	ženski	26 let	študentka
2	moški	25 let	študent
3	moški	26 let	zaposlen
4	ženski	23 let	študentka
5	moški	27 let	nezaposlen
6	ženski	26 let	študentka

Za tehniko zbiranja podatkov sem izbrala polstrukturiran intervju, pri katerem so sodelujoči lahko v polni meri izrazili svoja mnenja, stališča in poglede o fenomenu podaljšane mladosti in z njo povezane ekonomske in čustvene odvisnosti od staršev. Pri tej obliki spraševanja, ki jo imenujemo tudi odprti intervju, ne uporabljamo vnaprej do potankosti pripravljenega vprašalnika, ampak zgolj vodilo ali predlogo za intervju, z dodatnimi vprašanji pa lahko stimuliramo sogovornika za pridobitev še bolj natančnih in poglobljenih podatkov (Mesec 1998, 80).

2 MLADOST

Ule (1988, 69) pravi, da so tradicionalna merila mladosti postala vse bolj nejasna, ter medsebojno protislovna in nenazadnje to velja tudi za prehod iz mladosti v odraslost. Starost, konec šolanja, zaposlitev, ekonomska samostojnost, konec eksperimentalnega življenja in osnovanje družine ne označujejo več tradicionalnih meril za konec mladosti. Meje med mladostjo in dobo odraslosti so postale fluidne, prav tako pa ne moremo več govoriti o enoličnem določanju in načinu potekanja mladosti.

Prehodi postajajo vse daljši, negotovi in vse bolj tvegani. Izobraževanje in zaposlovanje sta pomembni sferi v prehodu od mladosti v odraslost, slednja je pogosto privilegirana kot osrednji prehod, ker omogoča, da mladi dosežejo tudi druge prehode v odraslost. Mladim predstavlja ustalitev v službi in družini težave zaradi pomanjkanja finančnih virov in kulturnih sprememb, posledično pa te odločitve odlagajo na kasnejši čas. Meja med mladostjo in odraslostjo postaja vse bolj zamegljena, tipične značilnosti mladih in odraslih so vedno bolj pomešane, tradicionalni življenjski stili pa postajajo zaradi številnih kulturnih sprememb vse bolj podobni. Mladost je torej progresiven pojav, ki se spreminja s spreminjanjem družbe. (Ule 2002, 49-50).

V preteklosti so se torej pomembni življenjski dogodki oblikovali v skladu s tradicijo, normami, generacijsko in socialno pripadnostjo, v današnjem času pa si mora posameznik v konkurenci z drugimi, ki se prav tako trudijo doseči te resurse, prizadevati za doseganje in ohranjanje družbenega položaja. Razmerja med starostjo, socialnimi vlogami in udeležbo v institucijah se vse manj standardizirana, kar se izraža tudi v novih načinih mišljenja o življenjskem poteku in prehodih. Novi načini so predvsem rezultat velikih sprememb na trgu dela, izobraževanja in socialne politike, ki urejajo biografijo od začetka šolanja do upokojitve. Posamezniki so postali načrtovalci svoje življenjske biografije in lastnega življenjskega poteka, kar se kaže v individualizaciji, ki pomeni preobrat od prevlade vnaprej določenih razrednih, spolnih in kulturnih identitet k vse bolj pluralnim, začasnim in posamično določenim življenjskim načrtom (Ule 2008, 34).

Poglavitna dejavnika razlik v mladosti sta ekonomska odvisnost oziroma neodvisnost in sociokulturna odvisnost oziroma neodvisnost. Glede na ta dva dejavnika, loči Ule (1988, 76) štiri tipe mladosti:

- klasična mladost (šolajoča se mladina do dvajsetega leta);
- skrajšana mladost (zaposleni mladi);
- vsiljena mladost (nezaposleni mladi);
- podaljšana mladost – postadolescenca (študenti).

Poseben fenomen današnjega časa je tako imenovana mlajša odraslost. Ule (1996, 18) navaja, da v skupino mlajših odraslih uvrščamo mlade med 25. in 29. letom, ki ne opravljajo tipičnih dejavnosti odraslih, kot so zaposlitev in lastna družina, ker so še vedno v procesu šolanja, nezaposleni ali pa zgolj želijo obdržati mladostniški stil življenja in obveznosti prelagajo na kasnejša leta. Mladi odrasli torej po vseh tradicionalnih merilih ne sodijo več v kategorijo mladih, vendar še niso ekonomsko samostojni ali nimajo lastne družine, torej še niso dosegli socialnega statusa odraslih v tradicionalnem pomenu (Ule 2008, 241).

Walther in Schlathoof (v Ule in Kuhar, 2003) navajata reverzibilne prehode mladih odraslih:

- zapustijo dom staršev in se čez nekaj mesecev vrnejo;
- izstopijo iz izobraževalnega procesa in se čez nekaj časa vanj zopet vključijo;
- živijo v negotovi partnerski zvezi;
- spreminjajo svoje poklicne težnje zaradi razmer na trgu dela ali zaradi osebnih preferenc;
- razvijajo »zbrkljane« življenjske stile.

Zapozneno stopanje v odraslost ima tako pozitivne kot negativne učinke, odvisno od posameznika in njegovih življenjskih perspektiv. Pozitivni učinek podaljšanega moratorija se kaže predvsem v tem, da imajo mladi čas za eksperimentiranje z možnimi bodočimi identitetami, podaljšano obdobje svobode in nobenih dolgoročnih obveznosti. Na drugi strani pa so mladi, ki tega nočejo ali ne morejo početi in tako občutijo negativne učinke in posledice, ki se kažejo v manjši avtonomiji, zmanjšani odgovornosti, pasivnosti, predvsem pa v podaljšani odvisnosti od staršev (Ule in Kuhar 2003, 40-42).

2.1 ODNOS DO MLADOSTI IN ODRASLOSTI

Ule (2008, 236) pravi, da mladi ne identificirajo več odraslosti samo z objektivnimi kazalci, kot so dokončanje šolanja, ekonomska neodvisnost, vzpostavitev svoje družine, temveč z različnimi subjektivnimi pogoji, na primer, da postanejo odrasli, ko se počutijo kot odrasli. Tako dojemanje potrjujejo tudi izjave sogovornikov v intervjujih:

»Finančne neodvisnosti ne pogojujem z odraslostjo«
(Intervjuvanec št. 2 2011; 25 let).

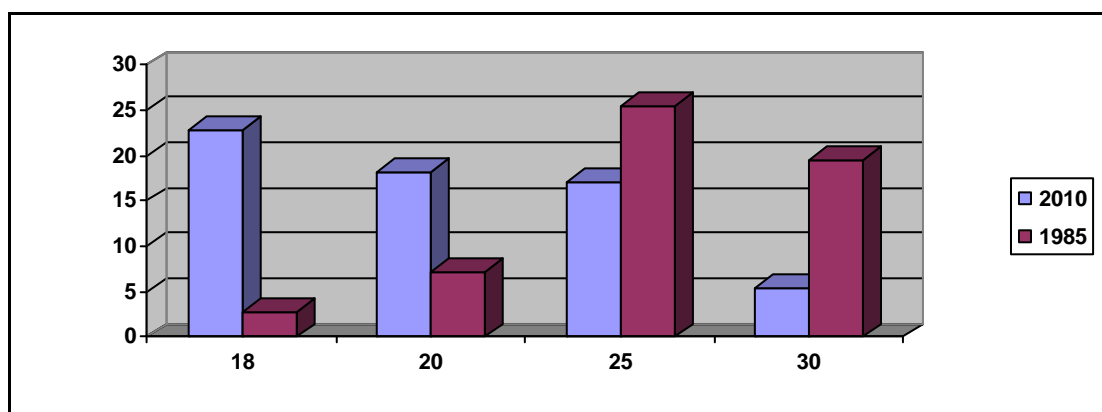
»Po mojem mnenju si odrasel takrat, ko začneš bolj zrelo razmišljati in sprejemati pomembne odločitve. Ekonomska neodvisnost se mi ne zdi pogoj za odraslost, sama sebe obravnavam kot odraslo osebo, kljub temu, da še vedno živim skupaj s starši« (Intervjuvanka št. 1 2011; 26 let).

Po podatkih raziskave Mladina 2010, se mladi v Sloveniji vse bolj zgodaj enačijo z odraslostjo, hkrati pa prelagajo pomembne življenjske dogodke in s tem pozneje uresničujejo prehode v odraslost. Nasprotujoči si težnji pa vendarle sovpadata, mladi se po eni strani sorazmerno zgodaj vedejo in odločajo kot odgovorni odrasli, po drugi strani pa strukturni dejavniki, kot je podaljševanje izobraževanja, brezposelnost oziroma majhne možnosti za zaposlitev, premikajo ključne mejnike odraščanja v poznejša leta (Lavrič in Flere 2011, 72).

Ule (1988, 68) pravi, da je odnos mladih do lastne mladosti in do pojma mladosti eden glavnih kazalcev sprememb v sodobni mladini. Dojemanje lastne mladosti je za mlade oteženo s tem, ker so se zamajala vsa tradicionalna merila mladosti in prehoda iz mladosti v odraslost. Ule (1996, 78) nadalje ugotavlja, da podaljševanje mladosti vključuje odiranje tipičnih dejanj odraslih v poznejša leta, ki se manifestira v podaljšanosti in ekonomski odvisnosti mladih od njihovih izvornih družin. Gledano s perspektive mladih odraslih so starši ključni dejavniki opore in pomoči pri vseh prehodih v formalno odraslost (zaposlitev, stanovanje, osnovanje lastne družine). Želje večine mladih po čim kasnejši odraslosti so potemtakem lahko tudi odraz udobnosti in varnosti, ki jo nudi izvorna družina in ne toliko izraz dejanske sociokulturne drugačnosti današnje mladine.

Spodnji grafikon prikazuje ocenjene zgornje starostne meje mladosti. Anketiranci v starostnem razredu od 15 do 24 let so v raziskavi mladine iz leta 2010 in raziskavi slovenske mladine iz leta 1985 odgovarjali na vprašanje do koliko let starosti se po njihovem mnenju nekdo lahko šteje za mladostnika. Raziskave kažejo, da mladi postavljajo mejo mladosti bistveno nižje kot pred 25 leti, povprečna ocena meje med mladostjo in odraslostjo se je znižala skoraj za 5 let. Starost 18 let, kot zgornjo mejo mladosti, postavlja 22,9 % vprašanih iz raziskave v letu 2010 in le 2,8 % anketiranih v letu 1985. Po izsledkih kvalitativne raziskave Mladina 2010 je zgovorno tudi spoznanje, da mladi odraslosti praviloma ne povezujejo z odseljevanjem od staršev (Lavrič in Flere 2011, 67).

Grafikon 2.1: *Ocenjene zgornje starostne meje mladosti, Mladina 1985 in Mladina 2010*

Vir: Mladina (2010).

2.2 LAT FAZA - ŽIVETI SKUPAJ IN HKRATI NARAZEN

Zavestno podaljševanje mladosti je fenomen sodobne urbane mladine, zlasti študentov. Podaljšano šolanje in odlašanje z vstopom na trg delovne sile bi torej lahko označili kot zgodovinsko novost (Keniston in Zinnecker v Ule 1988, 77). Vse več mladih, posebno študentov živi svojo podaljšano mladost pri starših. LAT¹ faza je vmesna faza med družinsko odvisnostjo in docela neodvisnim življenjem, kar pomeni, da so mladi ekonomsko odvisni in hkrati socialno neodvisni od svojih staršev (Rener 1996, 139).

¹Angleško » living apart together« ali živeti skupaj in hkrati narazen.

LAT faza lahko pomeni številne življenjske aranžmaje (Rener 1996, 139):

- živeti doma v času podaljšanega šolanja;
- živeti doma tudi po zaključku šolanja in vstopu v zaposlitev;
- živeti doma z občasnim življenjem drugje;
- živeti drugje z rednim obiskovanjem starševske družine in kontinuirano uporabo njenih uslug in storitev.

Švab (2001, 168-172) pravi, da je postmodernost prinesla nekonvencionalne družinske življenjske poteke, saj se posamezna obdobja v njih daljšajo ali krajšajo, mešajo in podvajajo. Najbolj očiten zamik, ki družinski potek pomembno odmika od njegovega klasičnega modernega modela, je prelaganje odločitve za starševstvo in sklenitev zakonske zveze, s tem se torej podaljšuje prehod iz družine staršev v samostojno življenje, lastno družino. Omenjeni kazalci kažejo na fenomen podaljševanja mladosti oziroma sociološko rečeno, vrivanje LAT faze med obdobji mladosti in odraslosti. V LAT fazi mladi še vedno živijo pri starših, časovno trajanje tega obdobja se podaljšuje sorazmerno s podaljševanjem študija, vedno bolj pa je opaziti, da vedno več mladih ostaja doma pri starših tudi po zaključku šolanja. Podaljšana mladost je torej tipično postmoderen fenomen in sociologi ugotavljajo, da je tipična lastnost le te ekonomska odvisnost in socialna neodvisnost mladih od njihovih staršev. Postmoderna družba je družba velikih pričakovanj in predvsem zahtev, podaljševanje časa študija je tako postalo prej nuja kot privilegij redkih posameznikov. Podaljšana mladost je postala tisto nujno obdobje, ki služi kot priprava oziroma poligon za vedno bolj zahtevno odraslo življenje in čim bolj uspešen prehod v samostojno življenje.

2.2.1 DEJAVNIKI PODALJŠANEGA BIVANJA S STARŠI

Mandič (2007, 10) navaja individualne in strukturne dejavnike, ki vplivajo na odhod iz starševskega doma. Na eni strani so torej individualni dejavniki, kjer so ključnega pomena posameznikove želje, izbire in viri, na drugi strani pa so strukturni dejavniki, ki na makro ravni določajo množico priložnosti in ovir, s katerimi se posamezniki soočajo pri svojih izbirah v nekem okolju. Individualni dejavniki so značilnosti posameznikov, med ključnimi so poklicni, zaposlitveni in dohodkovni položaj

posameznika, partnerstvo in starševstvo, spol in osebne izbire. Med strukturne dejavnike pa sodi razpoložljivost stanovanj, izobraževalni sistem, delovanje trga delovne sile in njegova prepustnost za mlade ter delovanje in razvitost države blaginje. Slednja predstavlja ključno razlago, zakaj mladi v severni Evropi odhajajo znatno prej kakor v južni Evropi.

Mladi pa ne podaljšujejo bivanja s starši zgolj zaradi odvisnosti od starševskih virov, ostajanje doma je povezano z dobrimi odnosi s starši, zaradi demokratizacije odnosov je namreč manj konfliktov, avtoriteta staršev je oslABLJENA, mladi pa uživajo visoko stopnjo avtonomije, svobode in ugodje. Bivanje v starševskem domu je poceni, saj starši le redko zahtevajo od svojih otrok, naj prispevajo v družinski proračun. Mladim, ki so že zaposleni, denar ostaja za osebne stvari ali za varčevanje, v kolikor pa bi živeli samostojno življenje, bi se jim njihov standard znatno znižal. Mladi tako ostajajo doma in ohranjajo kvaliteto življenja, dokler se povsem ne uveljavijo v poklicu in so dobro ekonomsko preskrbljeni (Ule in Kuhar 2003, 106). Podobne ugotovitve sem dobila iz pogovora z udeleženci, ki med pozitivnimi vidiki ostajanja v izvorni družini izpostavljajo prav udobje in cenenost življenja doma.

»Življenje je bistveno cenejše, živim praktično zastonj, ne plačujem stroškov za stanovanje, mami še vedno gospodinji, torej imam gospodinjsko pomočnico«
(Intervjuvanec št. 2 2011; 25 let).

»S starši je lepo živeti že zaradi nekaterih luksuznih ugodnosti. Stanovanje in hrana sta brezplačni, kosilo me vedno čaka na mizi, vse imam oprano in zlikano«
(Intervjuvanka št. 4 2011; 23 let).

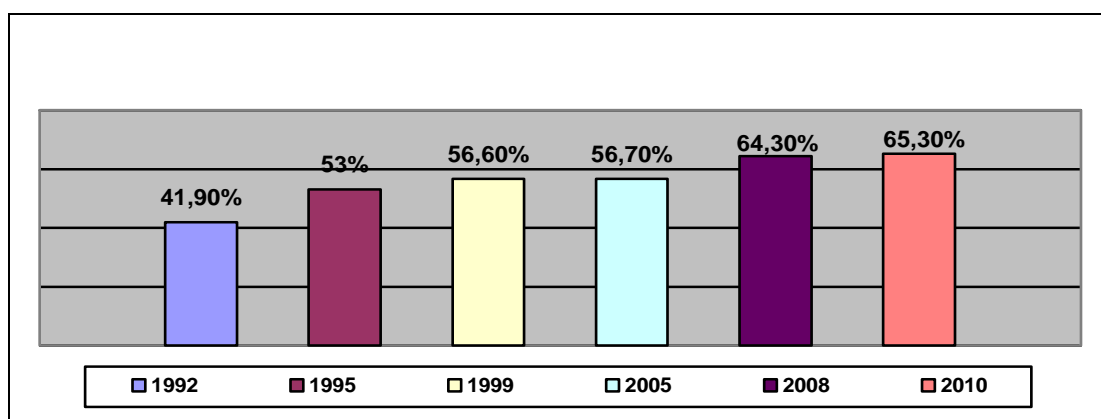
K podaljševanju bivanja s starši pa vsekakor prispeva tudi statičnost slovenskega trga z nepremičninami in predvsem visoka cena stanovanj. Mandič in Gnidovec (v Kuhar 2011, 101) navajata kot dejavnik podaljšanega bivanja s starši nezadostno stanovanjsko ponudbo v Sloveniji, finančno dostopna stanovanja so namreč redka, kar še dodatno bremeni odhod mladih iz izvorne družine. Problem je izrazit predvsem zaradi kulture lastništva stanovanj, več kot 90 % stanovanj in hiš je v zasebni lasti in Slovenija tako sodi med države z najmanjšim najemnim skladom. Mladi si zaradi pomanjkanja finančnih virov težko privoščijo najemniško stanovanje, lastno stanovanje pa je še toliko težje dosegljivo. V kolikor bi živeli v lastnem

gospodinjstvu, bi se morali odreči marsičemu, s podaljševanjem bivanja v domu staršev pa ohranjajo predvsem kvaliteto življenja.

»Ključni razlog, da še vedno živim doma je ta, da nimam stanovanja oziroma neke lastne nepremičnine, sicer bi se lahko preselil, pa se mi ne zdi smotrno plačevati visoke najemnine« (Intervjuvanec št. 2 2011; 25 let).

Spodnji grafikon prikazuje delež mladih med 25. in 29. letom starosti, ki živijo v gospodinjstvu skupaj s starši. Podatki svetovne raziskave vrednot iz leta 2009 skupaj s podatki raziskave mladine iz leta 2010 kažejo in potrjujejo trend poznega odhajanja mladih iz izvorne družine. Leta 1992 je v omenjeni starostni skupini živelo skupaj s starši 41,9 % mladih, leta 2010 pa že kar 65,3 % mladih odraslih (Lavrič in Klanjšek 2011, 348).

Grafikon 2.2: Deleži mladih med 25. in 29. letom, ki živijo v gospodinjstvu skupaj s starši, 1992 - 2010

Vir: Mladina (2010).

Podatki Popisa 2002 Statističnega urada RS kažejo, da živi pri starših 90,3 % mladih moških, starih med 20 in 24 let, 63,5 % med 25. in 29. letom, v starostni skupini od 30 do 34 let pa jih še vedno živi 32,9 %. Podatki kažejo na visok odstotek mladih moških, ki dolgo ostajajo v izvornih družinah, med ženskami pa so ti deleži občutno nižji. V starosti od 20 do 24 let biva s starši 79 % žensk, 38 % v starosti od 25 do 29 let in le 12 % žensk v starostni skupini med 30. do 34. letom (Ule in Kuhar 2003, 105-106).

Ženske se v povprečju odseljujejo prej kot moški, kar kažejo tudi podatki Eurostata iz leta 2007, in sicer se ženske odseljujejo od doma pri povprečni starosti 22 let, vendar se znotraj EU še vedno najdejo države, kjer je ta odhod mnogo kasnejši. V skandinavskih državah se to zgodi pri povprečni starosti 22 let, medtem ko v Sloveniji in državah Južne Evrope šele pri povprečno 29 letih. Podobna zgodba je tudi pri moških, v skandinavskih državah v povprečju pri starosti 23 let in zelo pozen odhod, kar pri starosti 30 let v Sloveniji (Youth in Europe 2009).

3 MEDOSEBNI ODNOSI V DRUŽINI

Ule (1996, 142) meni, da mladi v današnjem času vsekakor odraščajo drugače od predhodnih generacij, posebnost je prav v tem, da postajajo otroci in starši podobni v stališčih, vrednotah, življenjskih strategijah in še v marsičem. V preteklosti pa so bile te razlike večje in so se manifestirale v zavračanju stališč in življenjskih opcij. Generacijski konflikt izginja in lahko bi rekli, da je po desetletjih sporov med starši in otroki nekako napočil generacijski mir, mladi se obračajo k staršem in tako cenijo družinsko življenje. Zgodil se je premik v podporno družino, včasih so prevladovali odnosi poslušnosti in nadzorovanja, danes jih nadomeščajo odnosi zaupanja, vzpodbujanja in predvsem pomoči. Nekateri intervjuvanci so opisali odnos s starši celo kot prijateljski, z veliko mero razumevanja in komunikacije.

»V teh letih bi lahko rekla, da je že čisto prijateljski odnos, velikokrat gremo skupaj ven na kosilo ali večerjo, pa tudi na dopust«
(Intervjuvanka št. 1 2011; 26 let).

»Zelo sodoben, na nek način prijateljski, dobro se razumemo, veliko se pogovarjamo in pomagamo drug drugemu« (Intervjuvanec št. 3 2011; 26 let).

Leskošek (v Mandič, 1999) prav tako ugotavlja, da se mladi danes od staršev ne razlikujejo tako bistveno kot so se razlikovali v preteklosti in tako ni več mogoče govoriti o klasičnem generacijskem konfliktu. Včasih pa so bili ravno kulturni vzorci med mladimi in starši in tudi same razlike v pojmovanju življenja tisti poglavitni vzroki za odselitev. Danes je torej opaziti večjo pluralnost osebnih stilov kot je bila pred desetletji, predvsem pa so meje dovoljenega mnogo širše.

Rener (2000, 108), navaja pogloblitve o razmerjih med otroki in starši:

- Premik od modela vzgojne družine k modelu čustvene in podporne družine.
- Spreminjajo se modeli komunikacije, za družinsko življenje so značilna nenehna medsebojna dogovarjanja in pogajanja na vseh ravneh, ki vodijo v visoko stopnjo tolerance in dopuščanja osebne avtonomije.
- Povečuje se pomen staršev, predvsem matere, tako na instrumentalni kot čustveni ravni. Matere nastopajo kot terapevtke svojih otrok, blažijo stisko in konflikte iz zunanjega sveta in so obenem dobre prijateljice.

3.1 STARŠI KOT EMOCIONALNI PODPORNICI

Ule (2008, 76) navaja poleg dela na sebi, še drug pomemben psihološki proces, ki močno zaposluje adolescente, to je problem navezanosti, vzpostavljanje čustvenih vezi med posameznikom in drugo osebo. Navezanost je dejaven, medsebojno močno naklonjen in vzajemen odnos med dvema. V adolescenci sprožijo čustvene in kognitivne spremembe potrebo po redefiniciji že vzpostavljenih čustvenih vezi, na primer v družini, s starši. Slednji igrajo pomembno vlogo v življenju odraščajočih mladih. Čustveni in podporni starši so bolj empatični do spremenjenih potreb odraščajočih otrok in adolescentov in so se jim pripravljene bolj prilagajati.

Pomen staršev se je povečal na obeh ravneh, tako instrumentalni kot čustveni ravni, zlasti pa se je povečal pomen matere. Mladi obeh spolov od vseh neformalnih in formalnih svetovalcev najbolj zaupajo prav materi, le ta nastopa kot terapevtka, pogloblitna svetovalka, tolažnica, pomočnica in predvsem najboljša prijateljica svojih otrok (Ule in Kuhar 2003, 107).

Zaupam sicer obema staršema, ampak moja največja zaupnica je pa mami«
(Intervjuvanka št. 4 2011; 23 let).

Rener (2002, 81-82) ugotavlja, da je zaupanje v družino v Sloveniji izrazito in tako enoznačne stopnje zaupanja, kot ga ima družina nima nobena druga sistemska institucija. Podatki raziskave mladine iz leta 2000 kažejo na visok odstotek mladih, kar 59,9 % vprašanih, ki popolnoma zaupajo ožji družini, staršem ter bratom in sestram. Po podatkih raziskav SJM v devetdesetih letih, družini v celoti ali precej

zaupa 86,9 % anketiranih v letu 1996 in kar 92 % ljudi v letu 1999. Iz podatkov je razvidno, da družina sodi med ključna področja mladih ljudi. Med intervjuji sem ugotovila, da mladi prav tako najbolj zaupajo družini, izpostavili so tudi prijatelje, vendar družina še vedno ostaja tisto varno zavetje, kjer mladi rešujejo probleme.

Ule (2008, 81) pravi, da je družina osnovna institucija zasebnega življenja in kraj neposredne intimne solidarnosti, kjer se zadovoljujejo primarne potrebe njenih članov. Duševne obremenitve, ki jih prinašajo dejavnosti zunaj družine, zahtevajo obstoj nekega »protiokolja«, v katerem vsakodnevno nadomeščamo izgube, ki jih prinašajo te obremenitve. Danes se zdi družina najprimernejša in ljudem najprej dostopna oblika tega »protiokolja«.

Kakovost odnosov v družini pa označujeta predvsem razumevanje in komunikacija med starši in otroki. Raziskava iz leta 2000 kaže na dobro, celo zelo dobro razumevanje in komunikacijo z obema staršema, predvsem pa z materjo, in sicer kar 85,3 % vprašanih se zelo dobro ali dobro razume z materjo in 69,8 % z očetom, slabo ali zelo slabo pa se s starši razume manjši odstotek vprašanih, z materjo le 2 % in z očetom 7,8 % mladih. Z materjo se razumejo tako fantje kot dekleta in čeprav se veliko fantov zelo dobro razume tudi z očetom, se jih še vedno za 10 % več zelo dobro razume z materjo (Rener 2002, 96). Vsi sodelujoči so izpostavili razumevajoče medosebne odnose v družini, ena od sogovornic je razumevanje v družini ocenila takole:

»Moj odnos s starši bi opisala kot zelo razumevajoč, seveda med nami prihaja tudi do kakih manjših konfliktov, kakor v vsaki družini, ampak jih rešujemo sproti«
(Intervjuvanka št. 6 2011; 26 let).

Ule (2008, 78) pravi, da se konflikti med starši in mladostniki selijo v zgodnjo adolescenco, ki je rezultat zgodnejšega socialnega in kulturnega dozorevanja, v pozni adolescenci in prehodu v odraslost pa skoraj povsem prenehajo. Podobne ugotovitve lahko izpeljem tudi iz odgovorov sodelujočih v intervjujih, konflikti pa se pojavijo večinoma zaradi sledečih razlogov:

»Konflikti so ponavadi povezani z delom v hiši, ko kakšna stvar ni postorjena v časovnem obdobju, ki sta si ga starša zamislila. Konflikti se ne pojavljajo pogosto, so pa seveda prisotni« (Intervjuvanec št. 3 2011; 26 let).

Večina mladih je dobro opremljena s starševskimi čustvenimi podporami in intelektualnimi vzpodbudami. Podatki raziskave mladine iz leta 2000 kažejo, da je občutek podpore zelo visok in presega 90 % vprašanih, le 2,2 % mladih je izrazilo, da se doma ne počuti dobro oziroma bi želeli več starševske podpore, v raziskavi iz leta 1998 pa je bilo takih 18,3 % mladih (Rener 2000, 92-93). Čustvene podpore staršev so deležni tudi sogovorniki, kar ponazarja izjava moje intervjuvanke:

»Sama imam to srečo, da me starši vedno podpirajo pri mojih odločitvah in so mi vedno pripravljeni pomagati, mi stojijo ob strani in dajejo čustveno oporo«
(Intervjuvanka št. 6 2011; 26 let).

Študentska populacija po podatkih mladine iz leta 1995 pričakuje v veliki meri tudi instrumentalno pomoč od staršev. Na vprašanje ali pričakujejo, da jih bodo starši v prihodnje pomagali, je kar 50,4 % študentov in študentk odgovorilo, da pričakujejo pomoč na področju reševanja stanovanjskih težav in 47,5 % mladih pričakuje, da jim bodo starši v pomoč pri varstvu otrok. Manjši odstotek vprašanih pa pričakuje, da jim bodo starši v pomoč pri iskanju zaposlitve in v denarni pomoči. Mladi odrasli, ki so sodelovali v intervjujih so poudarili, da jim starši že sedaj veliko nudijo, ter pomagajo in pričakujejo, da bo tako tudi v prihodnje.

»Vem, da mi bodo na voljo vedno in povsod, ne glede na vse«
(Intervjuvanka št. 4 2011; 23 let).

»Starši so mi do sedaj še vedno pomagali in mislim, da se to ne bo spremenilo«
(Intervjuvanec št. 3 2011; 26 let).

Druga plat podaljševanja bivanja v izvorni družini pa je skrb za starše, mladi se namreč zavedajo, da bi z odhodom od doma lahko povzročili emocionalno napetost. Starši imajo željo vzpostaviti idealno razmerje s svojimi otroki in zadovoljiti vse njihove potrebe, zato jih mladi nočejo prizadeti z odhodom in ostajajo doma. Nezanemarljiv delež mladih pa si uredi lastna gospodinjstva poleg doma staršev in bratov oziroma sester, kar lahko izhaja iz močnega občutka, da sodijo skupaj ali iz obvez, ki jih čutijo drug do drugega (Ule in Kuhar 2003, 107).

V intervjujih so mladi izpostavili, da živijo s starši povezano družinsko življenje in so čustveno navezani drug na drugega, vendar je večina sodelujočih izrazila željo po odselitvi, ko bodo ekonomsko neodvisni in dobro finančno preskrbljeni. V primeru udeležencev intervjuja torej ne morem sklepati o ostajanju doma zgolj zaradi čustvene navezanosti, kot toliko bolj zaradi ekonomske odvisnosti od staršev, vsekakor pa je ostajanje doma rezultat prepletanja obojega.

4 IZOBRAŽEVANJE

Izobraževalni moratorij je vsebinsko bogat moratorij, mladi imajo v tem obdobju čas za oblikovanje svoje osebnosti, interesov in potreb. Časovno je razširjen in v življenju mladega posameznika zaznamuje daljše življenjsko obdobje, saj si v tem času mladi lahko pridobijo veliko raznolikih izkušenj v oblikovanju socialnih vlog in odnosov. Prav izobraževalni moratorij pomika mejo med otroštvom in mladostjo v vse zgodnejša leta in mejo med mladostjo in odraslostjo v vse bolj pozna leta, kar se kaže v poznem ekonomskem osamosvajanju mladih in zgodnejši samostojnosti v intimni sferi in kulturi (Ule 2008, 128-130).

Ule (2008) pravi da je poglobljena sprememba odraščanja v zadnjih desetletjih prav rastoč pritisk na mlade, da si pridobijo čim več in čim višjo izobrazbo, obenem pa je jasno, da trg dela ne more absorbirati toliko univerzitetno izobraženih ljudi, kot jih proizvede izobraževalni sistem, takšno mnenje sem zasledila tudi v pogovoru z intervjuvanko:

»Vse bolj se zavedam, da izobrazba v današnjem času ni več zagotovitev za pridobitev zaposlitve, niti visoke plače, kot so nam v otroštvu govorili starši, ko so nas spodbujali k učenju« (Intervjuvanka št. 6 2011; 26 let).

Prav to neujemanje pa povzroča paradoksalno situacijo, ki mladim jemlje zaupanje in vero v to, da je dobra izobrazba pogoj za uspeh in zaposlitev. Mladi posledično podaljšujejo šolanje in ostajajo v izvornih družinah, ker nimajo boljših možnosti, naložbe v izobraževanje pa postajo vse bolj dvoumne, kljub temu pa intervjuvanci izobrazbi pripisujejo velik pomen in vsi stremijo za izobrazbenimi dosežki.

O pričakovanih povezanih s službo in poklicem opozarjajo tudi podatki raziskave mladine iz leta 2000, ki nakazujejo, da potem, ko se ljudje zaposlijo znižajo pričakovanja, ki so jih gojili med samim izobraževalnim procesom glede poklicne kariere. 48 % dijakov in študentov se povsem strinja s trditvijo, da želijo v življenju napredovati in narediti kariero, med zaposlenimi pa se ta delež zniža na 24,2 % (Mencin Čeplak 2002, 180-181).

Zagotavljanje univerzalne dostopnosti in enakih možnosti v izobraževanju je ena temeljnih človekovih pravic. V družbi znanja ima izobraževanje še vedno velik pomen, saj je izobrazbena raven tesno povezana z zaposlitvenimi možnostmi in posledično s socialnoekonomskim položajem mladih (Rakar 2009, 26-30). Spremembe v mladosti se torej kažejo v rastočem pritisku na mlade, da si pridobijo čim višjo izobrazbo, visoko kulturno raven in z njim povezana spričevala in nazive, ki omogočajo družbeno promocijo. Konkurenca za kariero in naslove pa vpliva ravno na podaljševanje mladosti. Prednosti mladih v boju za boljši položaj v družbi so toliko večje, kolikor več izobrazbe si naberejo v mladosti, vendar predpostavka z višjo izobrazbo do boljše zaposlitve ne velja v celoti, saj je trg delovne sile prežet z manj trajnimi in varnimi zaposlitvami. Razlika med izobraženimi in tistimi manj izobraženimi pa je predvsem v tem, da je za bolj izobražene manj tveganj in več možnosti, da se uspešno spoprimejo s problemi na trgu dela (Ule in Mihelj, 1995).

4.1 PODALJŠEVANJE IZOBRAŽEVANJA

Izobraževanje zajema vse večji delež življenja današnje mladine in je nekako postalo univerzalni družbeni način priprave za odraslost. Ekspanzija šolstva v zadnjih petdesetih letih predstavlja eno največjih družbenih sprememb sploh. Ta rast je v osnovi povezana z modernizacijo, na drugi strani pa gre za odlaganje vstopa mladih na trg dela. Trend vse večjega osipa na terciarno raven izobraževanja pa nazorno prikazujejo podatki statističnega letopisa RS iz leta 1964, takrat je bilo v terciarni sektor vključenih 12.971 slušateljev v starostni skupini od 19 do 26 let, kar je predstavljalo 6,5% študentov, delež le teh pa se je v isti starostni skupini leta 2008 povečal za več kot šestkrat. Po podatkih Statističnega urada RS je to pomenilo kar 41% vseh študentov, v letu 2010 pa se je število povzpelo že na 70 % študirajoče

mladine. Sprememba ni zgolj kvantitativna, temveč tudi kvalitativna, saj gre za spremembo od elitne do množične skupine. Povečanje je opaziti tudi v starostni skupini od 19 do 29 let, kar kaže na nizko učinkovitost študiranja in sistemsko (ne)urejenost študija, ki prispeva k njegovemu podaljšanju. Resnično velik delež študirajoče mladine bi lahko povezali s prevladujočo brezplačnostjo študija in pomanjkanjem rednih zaposlitev ob socialnih ugodnostih študentskega statusa (Flere in Tavčar Kranjc 2011, 66-96).

4.1.1 NEUSKLAJENOST IZOBRAŽEVALNEGA SISTEMA S TRGOM DELA

S sunkovitim naraščanjem izobrazbe na trgu dela nastajajo strukturna neskladja med povpraševanjem in novimi pritoki mladih izobražencev. Mladi podaljšujejo bivanje s starši tudi zaradi primanjkljaja zaposlitev, saj se težje ekonomsko osamosvojijo. Podaljševanje izobraževanja potemtakem vodi v začaran krog, saj mladi ne podaljšujejo izobraževanja zaradi pridobivanja izobrazbe, temveč zaradi podaljševanja relativno udobnega študentskega statusa in zaradi izogibanja soočenju s krutim trgom dela (Kuhar 2011, 103).

Bolja (2011, 28) ugotavlja, da je področje izobraževanja soodvisno od področja zaposlovanja, vendar pa je izobrazbene dosežke vse težje uveljaviti na trgu delovne sile, ki je nasičeno z izobraženimi posamezniki. Pomembnost izobrazbenih dosežkov se na trgu delovne sile manifestira v podzaposlenosti in brezposelnosti, kar ustvarja paradoksalno situacijo. Inflacija izobrazbenih dosežkov je posledica masivizacije terciarnega izobraževanja, trg delovne sile namreč ni sposoben ustvariti zadostno število delovnih mest, glede na letno absorbcijo tistih z višjimi stopnjami izobrazbe. Lahko bi rekli, da gre obenem za razvrednotenje izobrazbenih dosežkov, saj se povečuje število brezposelnih diplomantov z visoko in univerzitetno izobrazbo, specializacijo in magisterijem znanosti. Izrazit problem v Sloveniji je na področju izobrazbenih profilov, saj prevladujejo ravno tisti, po katerih je na trgu dela manj povpraševanja, to so diplomanti družboslovne usmeritve, število diplomantov na področju naravoslovja in tehnike pa močno zaostaja za evropskim povprečjem.

5 ZAPOSLOVANJE IN BREZPOSELNOST MLADIH

Prehod iz izobraževanja na trg dela predstavlja posamezniku prelomno obdobje in kot že omenjeno se starost ob prehodu povečuje, saj vse večji delež mladih podaljšuje šolanje zaradi negotovih razmer na trgu delovne sile. Ule (2008, 215) opozarja, da je odraščanje v pozni moderni resnično kompleksen družbeni proces, saj kaže na temeljna družbena protislovja. Mladi si prizadevajo za izobrazben uspeh in njihova ekonomska blaginja je odvisna prav od možnosti zaposlitve. Mladi se na tem mestu srečujejo s pomanjkanjem delovnih mest, recesijo in nenazadnje je veliko verjetnejše, da jih prej zajamejo novi zaposlitveni vzorci, kot tiste, ki so že dlje časa na delovnem trgu. Spremenjena struktura zaposlitvenih mest predstavlja predvsem povečanje manj varnih zaposlitev, torej zaposlitev za krajši delovni čas in najpogosteje zaposlitev za določen čas. Zaposlovanje mladih v nestabilnih zaposlitvah pa ima lahko različne družbene in socialne posledice.

Ule (2000, 46) opozarja, da sta v razvitem svetu najpomembnejša vzroka za nezaposlenost splošna recesija in gospodarska kriza. Mlada generacija je prva žrtev na trgu delovne sile, saj v celoti prehaja iz izobraževanja v zaposlovanje in demografska neuravnoteženost naj bi povzročila, da je mladih, ki se pojavljajo na trgu delovne sile več, kot je novo kreiranih delovnih mest. Delodajalci se izogibajo rednemu zaposlovanju mladih in raje iščejo učinkovitejše proizvodne metode. Pomanjkljiva izobrazba in nezadostna kvalifikacija mlade vodi v nezavidljiv položaj, kot je nezaposlenost in v kolikor ti primanjkljaji naraščajo se brezposelnost še povečuje.

Porast nezaposlenosti mladih v razvitem svetu pripisujejo štirim faktorjem (Petersen in Mortimer v Ule 2000, 46):

- gospodarska recesija;
- demografske spremembe;
- socialna politika minimalnih plač;
- pomanjkljiva izobrazba oziroma kvalifikacija.

Ignjatovič in Trbanc (2009, 40) ugotavljata, da je za mlade značilno pomanjkanje delovnih izkušenj, vendar so prav mladi nosilci novih znanj, številnih socialnih spretnosti in kompetenc, ki jih prinašajo iz izobraževalnega procesa in so hkrati vezani na odraščanje v sodobni informacijski družbi. Na položaj mladih na trgu delovne sile vplivajo številni dejavniki, katerih učinki se med sabo prepletajo in med splošne sodijo predvsem gospodarska gibanja, ki vplivajo na večje ali manjše povpraševanje po delovni sili, gospodarske situacije na lokalnih in regionalnih trgih delovne sile in nenazadnje tudi demografska situacija.

Preglednica 5.1: *Osnovni zaposlitveni status med starimi 29 let, Mladina 2000 in Mladina 2010*

	Mladina 2000	Mladina 2010
Nimam rednega dela (dijaki, študenti in ostali, ki delajo občasno ali ne delajo)	6,60%	14,50%
Imam redno honorarno delo (dijaki, študenti in ostali, ki redno delajo)	1,90%	3,90%
Sem samozaposlen/a (tudi kmetovalci)	7,80%	7,60%
Redno zaposlen/a za nedoločen čas	59,80%	47,70%
Redno zaposlen/a za določen čas	23,89%	26,30%

Vir: Mladina (2010).

Podatki v preglednici kažejo, da se je povečalo število brezposelnih in tistih, ki so zaposleni za določen čas. V letu 2000 je približno 60 % mladih v starosti 29 let imelo redno zaposlitev, 10 let kasneje pa le še okoli 48 % mladih. Nekoliko se je povečal delež tistih, ki delajo honorarno ali za določen čas, bistveno pa se je povečalo število brezposelnih mladih, v desetletju se je ta delež povečal kar za 7 %.

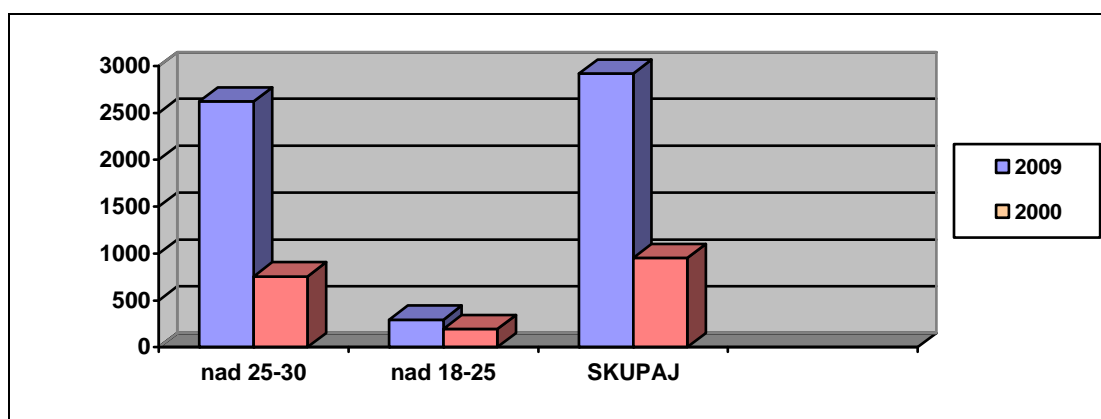
Podatki raziskave mladine v devetdesetih kažejo, da je bila stopnja delovne aktivnosti mladih med 25. in 29. letom kar 80,9 %, zanimiva pa je tudi primerjava Slovenije z državami Evropske unije, delovna aktivnost pri mladih od 25 do 29 let je bila druga najvišja v Evropi. Zaposlitev za določen čas je v tej starostni skupini imelo 89,8 % mladih, delež tistih, ki so bili zaposleni za določen čas pa le 10,2 % (Geržina v Ule 1996, 122-125). Razmere na trgu dela so se v današnjem času radikalno spremenile, še bolj kot negotove oblike zaposlitev, s katerimi se soočajo mladi na trgu dela, pa ostaja problematična brezposelnost mladih, predvsem diplomantov oziroma iskalcev

prve zaposlitve. V tem smislu je zgovorna ocena o stanju na trgu dela enega od mojih sogovornikov, ki je iskalec prve zaposlitve in po neuspešnem pošiljanju vlog za zaposlitev razmišlja takole:

»Neizprosne, zelo slabo stanje. Pišem prošnje, določeni delodajalci niti ne pošljejo odgovora, mladi smo res v nezavidljivem položaju kar se tiče zaposlitev«
(Intervjuvanec št. 5 2011; 27 let).

Naraščajoča posledica mladih diplomantov je neposredna posledica trendov, kjer po eni strani izjemno hitro narašča število novih diplomantov, po drugi strani pa povpraševanje po visoko kvalificirani delovni sili stagnira. Slovenski trg dela je letno sposoben (na stopnji izobrazbe ustrezno delovno mesto) absorbirati manj kot polovico letne generacije diplomantov. Letni presežki (nad)izobražene delovne sile se kopičijo, na osnovi česar lahko pričakujemo izrazito stopnjevanje brezposelnosti diplomantov (Klanjšek in Lavrič 2011, 114-115).

Grafikon 5.1: Število registrirano brezposelnih z visoko in univerzitetno izobrazbo, specializacijo in magisterijem znanosti v letih 2000 in 2009

Vir: SURS (2010).

Iz grafikona je jasno razvidno, da se je občutno povečalo število brezposelnih z višjimi izobrazbenimi statusi, leta 2000 je ta številka znašala 953, v letu 2009 pa se je povzpela kar na 2918. Najvišja brezposelnost je prav med mladimi v starostni skupini od 25 do 30 let, kar lahko navežemo na enega ključnih vzrokov za podaljševanje življenja s starši, to je ekonomska neodvisnost.

5.1 PORAST ŠTUDENTSKEGA DELA

Podaljševanje terciarnega izobraževanja je dostikrat namenjeno le odlaganju prehoda na trg dela, dolžina izobraževanja pa nedvomno povečuje zaposlovanje prek študentskih servisov. Z vidika delodajalcev je študentsko delo najbolj ugodna rešitev, ker zagotavlja poceni in izrazito fleksibilno delovno silo, študentom pa ponuja možnost zaslužka in v nekaterih primerih tudi pridobivanje delovnih izkušenj. Podatki raziskave mladine za leto 2000 kažejo, da je v okviru populacije rednih študentov delalo kar 78,3 % vprašanih, leta 2010 pa že 84,1 % študentov. V teh deležih so poleg študentskega dela vključene tudi druge oblike občasnega dela, ne glede na to, pa podatki zanesljivo kažejo, da se je delež študentov, ki se poslužujejo študentskega dela, v zadnjem desetletju občutno povečal (Klanjšek in Lavrič 2011, 122).

Po analizah Šušteršiča in sodelavcev (2010) študentje igrajo močno konkurenčno vlogo na trgu dela, še posebej študentje višjih letnikov in absolventi, ki že imajo določena strokovna znanja, predstavljajo konkurenco na trgu delovne sile predvsem diplomantom, torej prvim iskalcem zaposlitve.

»V sami ideji ga zelo podpiram, ker je to v času študija za večino velik delež mesečnih prihodkov ter predvsem nabiranje kompetentnih izkušenj. Vendar pa v povezavi s trgom dela, ki ne deluje, kot bi moral, sploh kar se tiče (ne)zaposlovanja novih, mladih, dobro izobraženih kadrov, povzroča, da študentje študiramo predolgo, kar bo imelo na dolgi rok verjetno posledice«
(Intervjuvanec št. 3 2011; 26 let).

Razmere na trgu dela mlade prisilijo v nepotrebno podaljševanje šolanja oziroma pridobivanje statusa študenta, da bi lahko opravljali študentsko delo, to pa vodi v zlorabo statusa, saj mnogi študentje kljub statusu nimajo namena opravljati študijskih obveznosti, ampak zgolj delati. Študentsko delo predstavlja socialni korektiv mnogim študentom v času študija, po končnem šolanju pa alternativo redni zaposlitvi, saj trg delovne sile ne more absorbirati vseh diplomantov. Prav tako pa ne izključujem možnosti, da študentsko delo zgolj podaljšuje lagodnost, ki jo prinaša življenje v času študija.

5.2 POSLEDICE BREZPOSELNOSTI

Čeprav trg delovne sile ni ugoden za mlade, je tveganje revščine nezaposlenih in zaposlenih mladih nižje od povprečja njihovih evropski vrstnikov, na kar v veliki meri vpliva podaljšano bivanje s starši. Strategija ostajanja doma se tako izkaže kot racionalna izbira pri zagotavljanju socialnoekonomske varnosti (Rakar 2009, 74). Ule (1996, 49) ugotavlja, da je nezaposlenost mladih eden glavnih razlogov za socialno ranljivost mladih, saj postavlja mladega človeka v neugoden socialnoekonomski položaj, zmanjšuje status in ugled v družbi in nenazadnje povzroča tudi posledice na samopodobi mladega človeka.

Mladi si socialnoekonomsko varnost v največji meri lahko zagotovijo z uspešnim položajem na trgu delovne sile in povečano ekonomsko vrednostjo. Evropski trgi so v zadnjih desetletjih zaznamovani predvsem z nestandardnimi fleksibilnimi zaposlitvami, nizko varnostjo zaposlitve, majhnimi možnostmi za karierno napredovanje in nizko dohodkovno varnostjo. Jasno začrtane življenjske biografije mladih so zato postale prej redkost kot pravilo. Po zaključku šolanja je opazen trend povečane menjave zaposlitev z obdobji brezposelnosti, za tiste mlade, ki pa še niso vstopili na trg delovne sile pa je pomembno predvsem akumuliranje izobrazbenega kapitala, njihov materialni položaj pa je odvisen od prihodkov izvorne družine. Mladi so torej med najbolj ranljivimi skupinami na trgu dela, kar vpliva na posameznikov materialni položaj. Na eni strani so mladim ponujene različne možnosti in priložnosti, po drugi strani pa so izpostavljeni tveganju in negotovosti, ki mlade zadržuje v izvorni družini (Nagode in ostali 2009, 59).

Socialnoekonomski položaj vpliva na čas odhoda mladih od doma in na splošno velja, da mladi z višjimi prihodki prej zapustijo dom staršev. Avery, Goldscheider in Speare (v Iacovou 2001) ugotavljajo, da se zaposleni mladi in tisti z višjimi dohodki prej odločijo za samostojno življenje od tistih z nizkimi dohodki oziroma nezaposlenimi, ker sem ugotovila tudi v intervjujih z udeleženci, ki bi se v primeru visokih dohodkov in dobre ekonomske preskrbljenosti, ki bi jim omogočala nadaljevanje dosedanje kvalitete življenja, odločili za odhod zdoma.

6 SKLEP IN ZAKLJUČEK

V sklepnem delu bom strnila ugotovitve, do katerih sem prišla v intervjujih z mladimi odraslimi, ki še vedno bivajo skupaj s starši. Zaradi majhnega števila intervjuvancev, ugotovitev ne morem posploševati na celotno populacijo mladih odraslih. V nadaljevanju bom skušala odgovoriti na raziskovalna vprašanja, ki so me vodila skozi nalogo.

Družbeni trendi narekujejo spremenjeno odraščanje, ki vodi v podaljševanje mladosti in posledično odvisnost od staršev. Dejavniki, ki vplivajo na podaljševanje življenja s starši so številni, v diplomski nalogi sem obravnavala tako ekonomski kot čustveni vidik, ki ohranja mlade v odvisnem odnosu do družine. Starši prevzemajo skrbniško vlogo nad mladimi v smislu ekonomske in čustvene podpore v pozna dvajseta leta ali še dlje. Mladi se soočajo s spremenjenimi razmerami tako v izobraževalnem sistemu kot na trgu dela, kar se manifestira v ekonomski odvisnosti in dolgem procesu osamosvajanja mladih. Zagotavljanje materialne varnosti pa ni edini razlog, ki zadržuje mlade v izvorni družini, na tem mestu bi izpostavila tudi čustveno odvisnost od staršev. V družini prevladujejo odnosi pomoči, zaupanja in podpore, premik pa se je zgodil tudi v demokratizaciji odnosov, kar se kaže v razumevajočem odnosu med starši in otroki. Prepletanje ekonomske in čustvene odvisnosti mladih ustvarja fenomen podaljšanega sobivanja staršev in mladih odraslih. Menim, da kot dejavnik vpliva, vendarle ena od odvisnosti ostaja prevladujoča, kar bom podrobneje opisala v nadaljevanju.

Mladi odrasli se v današnjem času soočajo z množico sprememb, ki upočasnjujejo njihovo osamosvajanje. V prvi vrsti je tu izobraževalni moratorij, ki je čedalje daljši v primerjavi s prejšnjimi generacijami in se podaljšuje v pozna dvajseta leta, ko bi po tradicionalnih merilih od mladih pričakovali že popolnoma neodvisno življenje od staršev. Sodelujoči v intervjujih izobrazbo visoko cenijo, obenem pa se zavedajo, da izobrazbeni dosežki ne zagotavljajo takojšnjega vstopa na trg dela po zaključku izobraževanja, kot je to veljalo v preteklosti.

Na tem mestu bi izpostavila trend osipa mladih na terciarno raven izobraževanja. Trg dela ne more v celoti absorbirati maso izobraženih posameznikov, kar se manifestira v brezposelnosti mladih. Izobrazba pa kljub problematičnim razmeram na trgu dela ostaja ključni dejavnik družbene promocije, ki spodbujajo posameznike, da se potegujejo za čim višjo izobrazbo.

V podaljševanju izobraževanja se skrivajo tudi negativni vidiki, kot je ostajanje v izobraževalnem procesu zgolj zaradi ugodnosti, ki jih prinaša študentski status in z njim povezano študentsko delo. Mladi odrasli, ki ne dobijo zaposlitve, v študentskem delu vidijo nadomestek pravemu delu. Obenem pa se ustvarja paradoksalna situacija, saj prav mladi, ki podaljšujejo študentski status v namen dela, ogrožajo prve iskalce zaposlitve, ki vstopajo na trg dela in se tako soočajo z brezposelnostjo.

Negotove oblike zaposlitev in brezposelnost odsevajo podaljšano ekonomsko odvisnost od staršev. Mladi odrasli podaljšujejo bivanje v izvorni družini in se pozneje odločajo za ustvarjanje lastne družine. Ekonomska neodvisnost je eden ključnih kazalcev samostojnosti mladega človeka in doseganje le te vpliva na nadaljnji potek življenjskih dogodkov. Vsi intervjuvanci so kot enega ključnih razlogov za ostajanje doma, izpostavili prav ekonomsko odvisnost od staršev, ki je posledica podaljšanega študija oziroma brezposelnosti ali nizkih mesečnih dohodkov, ki ne bi zadostovali za pokrivanje stroškov v najemniškem stanovanju, nakup lastnega stanovanja pa je še toliko bolj daljnosežen cilj. Med intervjuji se mi zaupali, da bi se v primeru ekonomske neodvisnosti in dobre preskrbljenosti v prihodnosti verjetno odločili za odhod od doma. Strukturne ovire pa so le del v mozaiku celotne problematike poznega odhajanja od izvorne družine, glede na ugotovitve, bi izpostavila tudi osebne izbire in razloge mladih odraslih, ki še vedno bivajo skupaj s starši.

Med subjektivnimi razlogi, ki mlade zadržuje doma je predvsem lagodnost življenja pri starših, svoboda in visoka stopnja avtonomije ob materialni varnosti. V pogovorih z udeleženci sem zaznala, da poudarjajo predvsem lagodno življenje, saj večina sodelujočih ne skrbi redno za gospodinjska opravila, le ta v veliki meri ostajajo domena staršev. Mladi tako živijo v »hotelu mama«, obenem pa uživajo visoko stopnjo avtonomije, saj se jim skorajda ni potrebno prilagajati življenju staršev.

Intervjuvanci so izpostavili le manjša prilagajanja, kot so številni obiski prijateljev in podobno, kar pa jih ne utesnjuje pri skupnem bivanju s starši, saj še vedno živijo polno in svobodno življenje. Med subjektivnimi razlogi pa bi izpostavila tudi kvaliteto življenja, ki bi jo mladi z življenjem v svojem gospodinjstvu izgubili. Večina od sodelujočih ni finančno obremenjenih, saj ne prispevajo v družinski proračun, ampak skrbijo le za lastne stroške. Med razlogi za podaljšano bivanje s starši so intervjuvanci med drugimi navajali prav cenenost življenja doma, ki bi se ji morali odreči z življenjem na svojem.

Pomen staršev se je povečal tako na instrumentalni kot čustveni ravni. Vsi sodelujoči so omenjali razumevajoče medsebojne odnose, odnos s starši so celo opisovali kot prijateljski. Med intervjuji sem ugotovila, da udeleženci uživajo visoko podporo staršev in pričakujejo, da jim bodo starši tudi v prihodnje pomagali. Konflikti v družini so vse manj pogosti in se v večini primerov pojavljajo okoli dogovarjanja za gospodinjstva opravila. Družina mladim pomeni varno zavetje, kjer rešujejo in zaupajo probleme staršem, še posebej močna je vez matere, kar so izpostavile predvsem ženske intervjuvanke. Starši in mladi odrasli so si postali podobni v življenjskem slogu in vrednotah, kar je opaziti na manjšem prilagajanju mladih odraslih življenju staršem, meje dovoljenega so se razširile, saj mladi uživajo visoko stopnjo svobode in avtonomije. Medgeneracijsko sožitje tako ustvarja kakovostno sobivanje staršev in mladih odraslih, kar vpliva na pozen odhod mladih od doma staršev.

Glede na ugotovitve menim, da je ekonomska odvisnost mladih tehtnejši dejavnik, ki vpliva na podaljševanje bivanja s starši. Čustvena odvisnost vsekakor veliko pripomore k ostajanju doma, saj je za sobivanje potrebno medsebojno razumevanje in dobri medosebni odnosi v družini, vendar čustveno bližino s starši mladi lahko ohranjajo tudi izven izvirne družine.

7 LITERATURA

Boljka, Urban, Tomaž Deželan, Tamara Narat, Maša Filipovič-Hrast, Renata Marčič, Marjan Novoselec in Alem Maksuti. 2011. *Matrika ukrepov državnih organov na področju mladinske politike*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Boljka, Urban in Tanja Rakar. 2009. *Med otroštvom in odraslostjo: analiza položaja mladih v Sloveniji 2009*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad republike Slovenije za mladino: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Čačinovič-Vogrinčič, Gabi. 1998. *Psihologija družine: Prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Iacovou, Maria. 2001. *Leaving home in the European Union*. Colchester: University of Essex: Institute for Social and Economic Research.

--- in Richard Bertoud. 2001. *Young People's Lives: A Map of Europe*. Colchester: University of Essex: Institute for Social and Economic Research.

Intervjuvanec št. 1. 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 19. avgust

Intervjuvanec št. 2. 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 19. avgust

Intervjuvanec št. 3. 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 19. avgust

Intervjuvanec št. 4. 2011. Intervju z avtorico. Kranj, 19. avgust

Intervjuvanec št. 5. 2011. Intervju z avtorico. Kranj, 20. avgust

Intervjuvanec št. 6. 2011. Intervju z avtorico. Kranj, 20. avgust

European Commission. 2009. *Youth in Europe: A statistical portrait*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Kuhar, Metka. 2011. Nočejo ali ne morejo iz hotela mama? V *Družina v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*, ur. Vera Smole, 99-105. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Lavrič, Miran, Sergej Flere, Marina Tavčar Kranjc, Rudi Klanjšek, Bojan Musil, Andrej Naterer, Andrej Kirbiš, Marko Divjak in Petra Lešek. 2011. *Mladina 2010: družbeni profil mladih v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad republike Slovenije za mladino. Maribor: Aristej.

Mandič, Srna. 2007. Odhod v prvo samostojno stanovanje: Primerjalna analiza med državami EU. *Družboslovne razprave* 23 (54): 7-24.

--- 1999. *Kakovost življenja: Stanja in spremembe*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Mesec, Blaž. 1998. *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Ragin, Charles C. 2007. *Družboslovno raziskovanje: enotnost in raznolikost metode*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Švab, Alenka. 2001. *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Ule, Mirjana. 1988. *Mladina in ideologija*. Ljubljana. Delavska enotnost.

--- in Vlado Mihelj. 1995. *Pri(e)hodnost mladine*. Ljubljana: DZS.

Ule, Mirjana. 1996. *Mladina v devetdesetih: Analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistični središče: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Urad Republike Slovenije za mladino.

---, Tanja Rener, Vlado Mihelj, Slavko Kurdija in Metka Mencin Čeplak. 1996. *Predah za študentsko mladino*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad republike Slovenije za mladino, Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Založba Juventa.

Ule, Mirjana, Tanja Rener, Metka Mencin Čeplak in Blanka Tivadar. 2000. *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: založba Aristej. Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino. Zbirka Juventa.

Ule, Mirjana, Tanja Rener, Vlado Mihelj, Metka Mencin Čeplak, Blanka Tivadar, Metka Kuhar, Tanja Kamin in Janez Štebe. 2002. *Mladina 2000: slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino. Maribor: Aristej. Založba Juventa.

Ule, Mirjana in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Center za socialno psihologijo.

Ule, Mirjana. 2008. *Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Toš, Niko in Mitja Hafner-Fink. 1998. *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

PRILOGI

PRILOGA A: VPRAŠALNIK ZA POLSTRUKTURIRAN INTERVJU

1. MLADOST

- Kdaj si po tvojem mnenju odrasel?
- Ali se sam/a osebno počutiš kot odrasel človek?
- Kateri problem, po tvojem mnenju, najbolj pesti mlade v današnjem času?

2. MEDOSEBNI ODNOSI V DRUŽINI

- Katere so prednosti in slabosti bivanja skupaj s starši?
- Kakšni so razlogi, da še vedno živiš doma s starši?
- Si čustveno navezan/a na starše?
- Ali pričakuješ, da ti bodo starši v prihodnje pomagali?
- Kako bi opisal tvoj odnos s starši?
- Kakšni problemi ponavadi povzročajo konflikte in kako pogosto se pojavljajo?
- Komu najbolj zaupaš probleme?
- Kako bi se odzvali tvoji starši, če bi se odselil/a v tem trenutku?
- Ali prispevaš v družinski proračun?
- Kako se dogovarjate za gospodinjska opravila?
- Imaš občutek, da se moraš veliko prilagajati življenju staršev?

3. IZOBRAŽEVANJE IN ZAPOSLOVANJE

- Kakšni so bili tvoji osebni razlogi za študij?
- Kaj si obetaš od tvoje izobrazbe?
- Kako ocenjuješ razmere na trgu dela v odnosu do mladih?
- Kaj meniš o delu preko študentskih servisov?
- Od kod tvoji viri dohodkov?
- Kako ocenjuješ svoj materialni položaj?
- Ali bi se odločil/a za selitev na svoje, v kolikor bi imel/a relativno visok mesečni dohodek?

PRILOGA B: TRANSKRIPT INTERVJUJEV

Intervjuvanka št. 1, 26 let, študentka komunikologije

1. Kdaj si po tvojem mnenju odrasel?

Po mojem mnenju si odrasel takrat, ko začneš bolj zrelo razmišljati in sprejemati pomembne odločitve. Ekonomska neodvisnost se mi ne zdi pogoj za odraslost, sama sebe obravnavam kot odraslo osebo, kljub temu, da še vedno živim skupaj s starši

2. Kateri problem po tvojem mnenju, najbolj pesti mlade?

Mislim, da je predvsem težko dobiti zaposlitev in posledično se mladi potem ne moremo osamosvojiti. V kolikor bi imeli mladi večje možnosti za zaposlitev, bi se prej osamosvojili in odločili za družino, tako pa to prelagamo v pozna dvajseta leta ali še dlje.

3. Katere pozitivne in negativne vidike vidiš pri bivanju skupaj s starši?

Starši mi veliko nudijo in pomagajo, hrana je vedno v hladilniku ... Slabosti pa tičijo v tem, da ne morem početi v vsakem trenutku vse, kar bi si morda želela.

4. Kakšni so tvoji osebni razlogi, da še vedno živiš doma?

Izključno finančni razlogi, če bi imela možnost, bi se že odselila.

5. Kako pa bi opisala tvoj odnos s starši?

V teh letih bi lahko rekla, da je že čisto prijateljski odnos, velikokrat gremo skupaj ven na kosilo ali večerjo, pa tudi na dopust.

6. Živiš torej s starši povezano družinsko življenje?

Vsak od nas ima določene vsakodnevne obveznosti, ko smo skupaj, se pa veliko družimo in pogovarjamo.

7. Ali te starši podpirajo?

Starši me podpirajo, če jim ni kaj všeč mi to povejo, ne da bi me pri čemer ovirali, ampak zgolj povejo svoje mnenje, sicer so mi pa v veliko oporo.

8. Ali pričakuješ, da ti bodo starši tudi v prihodnje pomagali?

V kolikor bodo lahko, mi bodo pomagali.

9. Kakšni problemi ponavadi povzročajo konflikte v družini?

Konflikti se pojavijo, če starše kaj zmoti ali morda mene, gre za majhne prepirčke, kot rezultat skupnega bivanja, sicer pa ni veliko konfliktov med nami.

10. Komu najbolj zaupaš probleme?

Prijateljem, v družini pa je mami tista, kateri zaupam vse probleme.

11. Na koga pa se obrneš, ko potrebuješ nasvet?

Odvisno od vrste nasveta, večinoma pa je to mami.

12. Kako bi se odzvali tvoji starši, če bi se odselila v tem trenutku?

Za starše bi to pomenilo velik šok, sicer bi sprejeli, ampak najbolj boga bi bila pa mami.

13. Je čustveno zelo navezana nate?

Ja, zelo.

14. Kako se dogovarjate za gospodinjska opravila?

Pomagam sem in tja pri raznih opravilih.

15. Imaš občutek, da se moraš veliko prilagajati življenju staršev?

Nimam občutka, da se moram veliko prilagajati staršem.

16. Lahko torej pripelješ domov prijatelje, fanta?

V kolikor bi živela na svojem, bi verjetno večkrat imela obiske, sedaj jih seveda lahko povabim domov, vendar nekoliko le gledam na svoje starše.

17. Kakšni so bili tvoji osebni razlogi za študij?

Čisto iz preprostih razlogov, ker sem si želela univerzitetne izobrazbe, pa tudi moji starši so si želeli, da nadaljujem študij, nikoli pa to ni bila neka prisila, ampak čisto moja osebna odločitev.

18. So ti starši kdaj govorili, da se uči, ker boš dobila dobro zaposlitev in imela veliko denarja?

Seveda so mi govorili, vendar so bili časi, ko so študirali starši bistveno drugačni, diploma je včasih pomenila boljšo zaposlitev in posledično boljši finančni dohodek, danes temu ni več tako.

19. Kaj si obetaš od tvoje izobrazbe?

Če pogledam realno, si ne obetam kaj dosti, saj zgolj izobrazba ni več pogoj za dobro službo, ampak vseeno upam, da bom dobila zaposlitev v svoji stroki in z veseljem hodila na delo.

20. Kaj meniš o delu preko študentskih servisov?

V mojem primeru se mi to zdi zelo koristno, saj sem poleg študija še delala, no še vedno delam preko študentskega servisa in si pridobila različne izkušnje, obenem pa še zaslužim za svoje potrebe, želje. Ne zdi pa se mi pošteno, da nekateri pri tridesetih še vedno delajo preko napotnice in izrabljajo študentski status, čeprav se zavedam, da je težko z zaposlitvijo in če je to lahko edini vir dohodkov, potem to nekako odobravam.

21. Kako bi se odzvala v primeru, da ne bi dobila zaposlitve po pridobljeni izobrazbi?

Verjetno podobno, saj ne bi imela druge izbire, status bi si poskušala na vsak način pridobiti, da bi le še lahko delala. To sicer ne bi bila moja željena odločitev, ampak bolj prisila.

22. Omenila si, da delaš preko študentskega servisa, je to tvoj edini vir dohodkov?

Delam preko študentskega servisa, ampak to ni zanesljiv vir dohodkov, včasih je malo več, drugi mesec malo manj in starši mi še vedno sem in tja dajo žepnino.

23. Kako torej ocenjuješ svoj materialni položaj?

Zelo slabo, odvisno sicer od meseca, ampak ne morem nič privarčevati.

24. Ali prispevaš v družinski proračun?

Ne, ne prispevam še nič denarja.

25. Ali bi se odločila torej za selitev, v kolikor bi imela relativno visok mesečni dohodek?

Ja, takoj bi se odselila.

Intervjuvanec št. 2, 25 let, dipl. inž. informatike in računalništva

1. Kdaj si po tvojem mnenju odrasel?

Mislim, da takrat, ko moraš sprejeti odgovornost za svoja dejanja.

2. S katerimi leti torej?

Takrat, ko maturiraš in se vpišeš naprej na fakulteto.

3. Ali povezuješ odraslost z ekonomsko neodvisnostjo?

Finančne neodvisnosti ne pogojujem z odraslostjo.

4. Kateri problem po tvojem mnenju najbolj pesti mlade v današnjem času?

Najprej bi izpostavil zaposlitev in pa perspektivo mladih, torej kaj bi v življenju sploh radi počeli.

5. Katere so prednosti in slabosti bivanja skupaj s starši?

Življenje je bistveno cenejše, živim praktično zastonj, ne plačujem stroškov za stanovanje, mami še vedno gospodinja, torej imam gospodinjsko pomočnico. Stvar, ki je nimaš in je morda moteča, pa je pomanjkanje zasebnosti.

6. Kateri je ključni razlog, ki bi ga še posebej izpostavil, zakaj še vedno živiš doma?

Ključni razlog, da še vedno živim doma je ta, da nimam stanovanja oziroma neke lastne nepremičnine, sicer bi se lahko preselil, pa se mi ne zdi smotrno plačevati visoke najemnine.

7. Živiš s starši povezano družinsko življenje?

V gospodinjstvu živim skupaj z mami in se dobro razumeva.

8. Ali te starši podpirajo?

Da, starši me podpirajo.

9. Kako bi opisal odnos s starši?

Z obema staršema imam razumevajoč odnos, z mami se še posebej veliko pogovarjava, glede na to, da živiva sama v stanovanju.

10. Kakšni problemi ponavadi povzročajo konflikte in kako pogosto se pojavljajo?

Konflikti so vse bolj redki in največkrat takrat, ko mami meni, da ne prispevam za skupno dobro, kot ona pravi temu, pa ne da bi se lotil ženskih opravil v gospodinjstvu, ampak je doma potrebno postoriti še marsikatero moško stvar.

11. Komu pa najbolj zaupaš probleme?

Odvisno od vrste problemov, največkrat pa so to prijatelji in mami.

12. Kako bi se odzvala tvoji mami, če bi se odselil v tem trenutku?

Mami bi pozitivno sprejela mojo odselitev, ne bi me zadrževala doma.

13. Ali imaš občutek, da se moraš veliko prilagajati življenju tvoje mami, glede na to, da živi sama v skupnem gospodinjstvu?

Ni veliko prilagajanja, to je nekaj s čimer si rasel gor. Mogoče se prilagajam le v smislu, da nimam pogostih obiskov prijateljev v stanovanju, ker se oziram na mami.

14. Kakšni so tvoji osebni razlogi za študij?

Izobrazba ti da varnost, priznanje za dosežke na začetku življenjske poti in izobrazba je nekaj kar te obogati. V realnem sektorju menim, da je izobrazba neka nuja, nadalje pa ni več potrebna, v javnem sektorju pa je izobrazba vse kar te praktično definira, ne sicer v celoti, vendar nekje velja, da glede na izobrazbo variira potem tudi višina dohodka, torej različni plačni razredi.

15. Študij nadaljuješ na doktoratu ekonomije, kaj si obetaš od izobrazbe?

Izobrazba mi predstavlja nek osebni cilj in mislim, da mi bo pomagala pri nadaljnji karieri. Po mojem mnenju slovenska izobrazba v svetovnem merilu ne pomeni veliko in se mi zdi, da če imaš doktorat, ti da neko večjo veljavo, glede na to, da se trg dela vse bolj globalizira.

16. Kako ocenjuješ razmere na trgu dela v odnosu do mladih?

Prvi problem je že v samem procesu izobraževanja, študij je precej tog, dobiš pregled nad snovjo, ne dobiš pa pregleda nad stroko, bistveno premalo je kariernih seminarjev, da bi lahko že med študijem videl kaj bi lahko počel s svojim poklicem in kako bi lahko tržil svojo izobrazbo. Večina mladih ima pred seboj cilj kot je diploma, ko pa končamo, je pa tako, kot bi nas nekdo postavil pred vrata, sedaj se pa zaposli in začni odraslo, neodvisno življenje. V tem vidim problem, kot računalničar, kjer je obilo možnosti, večina od nas pozna samo tisto najbolj znano, torej biti programer, čeprav je spekter dela mnogo širši.

17. Vidiš v tem, da si diplomant naravoslovno tehnične smeri kakšno prednost na trgu dela?

Prednost vsekakor vidim, vendar kot sem že omenil, mladi ne poznamo vseh poklicnih možnosti. Sam imam v življenju cilj biti uspešen in se povzpeti po družbeni lestvici, ne poznam pa tistih možnih poti, ki bi mi to omogočile. Nikakor pa si ne želim predstavljati, kako bi bilo, če bi končal katero od družboslovnih smeri, kjer je še posebej problem pri zaposlovanju.

18. Kaj meniš o študentskem delu?

Mislim da, neka oblika dela za krajši delovni čas vendarle mora obstajati. Študentski servis ponuja relativno dobro storitev, posredništvo opravljajo dobro, se pa v vsem tem skriva potuha za mlade. Med rednim in študentskim delom je namreč velika razlika v obdavčitvi, kot študent lahko zaslužiš tolikšen znesek, kot ga boš morda zaslužil na začetku svoje kariere, ko boš redno zaposlen in si misliš, kako za vraga je to možno, saj imam diplomo, nek papir in dobim isti znesek kot prej, ko sem bil še študent, tu pa se pojavi neko nerealno stanje.

19. Kaj pa bi rekel o podaljševanju statusa študenta v namen dela in ne študija?

Podaljševanje statusa študenta zgolj v namen dela se mi pa zdi velika neumnost, saj ti redno delo vendarle nudi neko socialno varnost, ki jo preko študentskega dela ne dobiš.

20. Od kod tvoji viri dohodkov?

Predvsem študentsko delo, torej delo ob študiju.

21. Ali prispevaš v družinski proračun?

Ne prispevam v družinski proračun.

22. Kako ocenjuješ svoj materialni položaj?

Dober, od ena do pet tri.

23. Ali bi se odločil za selitev na svoje, v kolikor bi imel relativno visok mesečni dohodek?

Seveda, odločil bi se za selitev na svoje.

Intervjuvanec št. 3, 26 let, študent komunikologije, zaposlen

1. Kdaj si po tvojem mnenju odrasel?

Odrasel si takrat, ko si sposoben v vseh pogledih skrbeti zase, torej ko nisi več v celoti finančno odvisen od svojih staršev in si čustveno zrel za ustvarjanje lastne družine.

2. Kdaj pa je po tvojem mnenju pravi čas, da si mlad človek ustvari družino?

Pravi čas je verjetno takrat, ko so izpolnjeni pogoji, ki sem jih navedel prej, torej finančna samostojnost in čustvena zrelost.

3. Ali se sam počutiš kot odrasel človek?

Da, v veliki meri se počutim odraslega.

4. Kateri problem, po tvojem mnenju najbolj pesti mlade v današnjem času?

Nezmožnost pridobiti izobrazbi ustrezno in solidno plačano delo za nedoločen čas, saj s tem mladi nimajo ne finančne varnosti, ne zagotovljenega dela za daljše obdobje, iz tega pa seveda izvirajo vsi ostali problemi.

5. Katere so prednosti in slabosti bivanja skupaj s starši?

Prednost je sigurno v udobju, poleg tega sem pa zelo navdušen nad življenjem v hiši in ne stanovanju, navadil sem se na prostornost, občutek miru in zasebnosti, kar verjetno na začetku življenja nekje na svojem ne bi imel. Slabosti so verjetno povezane z raznimi konflikti, ki bi bili morda manj pogosti, če bi živel na svojem.

6. Kateri razlog bi še posebej izpostavil, zakaj še vedno živiš doma?

Preprosto zaradi finančnih nezmožnosti, poleg tega pa nimam nikakršne želje živeti v stanovanju, ostalo pa je zaenkrat še nedosegljivo.

7. Živite povezano družinsko življenje?

Kakor kdaj, ampak smo dobro povezani, skupaj počnemo veliko stvari, skrbimo za hišo in njeno okolico, skupaj jemo določene obroke, predvsem pozno kosilo med tednom. Vendar se kar dobro zavedamo, kdaj kdo od nas potrebuje mir in takrat bi lahko odnos opisal kot bolj vsak zase.

8. Si čustveno navezan na svoje starše?

Da.

9. Imaš občutek, da te starši podpirajo?

Starši me podpirajo, nudijo mi pomoč, nasvete, me vzpodbujajo, nasploh mi seveda želijo dobro.

10. Ali pričakuješ, da ti bodo pomagali tudi v prihodnje?

Starši so mi do sedaj še vedno pomagali in mislim, da se to ne bo spremenilo.

11. Kako bi opisal tvoj odnos s starši?

Zelo sodoben, na nek način prijateljski, dobro se razumemo, veliko se pogovarjamo in pomagamo drug drugemu.

12. Kako pa ocenjuješ svojo komunikacijo s starši?

Zelo dobro, kar se o vseh problemih pomenimo sproti, kar se mi zdi ključnega pomena.

13. Kakšni problemi pa ponavadi povzročijo konflikt v družini, kako pogosto se pojavljajo?

Ponavadi je vse povezano z delom v hiši in okrog nje, torej se začne konflikt, ko kakšna stvar ni postorjena v časovnem obdobju, ki sta si ga starša zamislila. Konflikti se ne pojavljajo pogosto, so pa seveda prisotni.

14. Komu najbolj zaupaš probleme?

Prijateljem, sočasno ali kasneje pa tudi družini. Od problema se tudi razlikuje, vseh težav ne bi zaupal prijateljem, družini pa bi in seveda obratno.

15. Kako bi se odzvali tvoji starši, če bi se odselil ta trenutek?

Starša bi bila presenečena, ampak po svoje pa tudi srečna zame, če je to tisto, kar bi si sam res želel.

16. Kako pa se dogovarjate za gospodinjstva opravila?

Sproti, kot ima kdo čas, vsi nekako lahko delamo skoraj vse, vendar pa imamo določena opravila, ki jih vedno opravlja eden.

17. Imaš občutek, da se moraš prilagajati življenju staršev?

Vedno manj, v času srednje šole sem še mogoče imel tak občutek, danes ga nimam več, mi pustijo dihati.

18. Kakšni pa so bili tvoji osebni razlogi za študij?

Želel sem se izobraževati na področju, ki me zanima, torej marketing, čeprav sem se na koncu predvsem zaradi službe malce preusmeril v oblikovanje, ampak kljub temu še vedno izpopolnjujem znanje marketinga v praksi.

19. Kaj si sicer obetaš od svoje izobrazbe?

Ne toliko, ko sem si na začetku, vendar bom zadovoljen, ko bom zaključil študij, saj mi bo to odprlo določena vrata. Na žalost ima formalna izobrazba še vedno preveliko težo na trgu dela, saj se na podlagi tega odloča, kdo bo dobil delo in kdo ne.

20. Kolikšno težo ima izobrazba v tvojem življenju?

Pomeni mi veliko, vendar poleg formalne izobrazbe mi še toliko bolj pomeni neakademski vidik, izobraževanje za življenje.

21. Kaj pa meniš o študentskem delu?

V sami ideji ga zelo podpiram, ker je to v času študija za večino velik delež mesečnih prihodkov ter predvsem nabiranje kompetentnih izkušenj. Vendar pa v povezavi s trgom dela, ki ne deluje, kot bi moral, sploh kar se tiče (ne)zaposlovanja novih, mladih, dobro izobraženih kadrov, povzroča, da študentje študiramo predolgo, kar bo imelo na dolgi rok verjetno posledice.

22. Kaj praviš na to, da nekateri podaljšujejo status študenta zgolj v namen dela in ne študija?

Podpiram študente, vendar se na žalost ne moremo izogniti zlorabam, poleg tega pa bi se bolj oprl na določene reforme, ki bi spremenile situacijo na trgu dela in bi bilo zlorab vsekakor manj.

23. Od kod tvoji viri dohodkov?

Izključno iz rednih mesečnih dohodkov, sem namreč zaposlen.

24. Kaj ti pomeni zaposlitev?

Pomeni mi veliko, saj predstavlja nabiranje delovnih izkušenj, redni mesečni dohodek in širi poznanstva.

25. Kako ocenjuješ svoj materialni položaj?

Povprečen, ne morem reči, da mi gre slabo, marsikaj si lahko privoščim, vendar kot vedno, bi seveda lahko bilo še malenkost bolje.

26. Ali prispevaš v družinski proračun?

Da, prispevam.

27. Glede na to, da si zaposlen in imaš redne mesečne dohodke, razmišljaš morda o življenju nekje na svojem?

Po določenem času, ko bi dovolj prihranil.

Intervjuvanka št. 4, 23 let, dipl. organizatorica turizma

1. Kdaj si po tvojem mnenju odrasel?

Moja prva misel na odraslost je odgovornost, ko človek odgovarja za lastna dejanja.

2. Kateri problem, ki najbolj pesti mlade v današnjem času, bi izpostavila?

Najbrž res zaposlitev in z njo povezana finančna sredstva. Zaposlitev je temelj na katerem mladi gradijo kariero in družino.

3. V čem vidiš prednosti in slabosti bivanja skupaj s starši?

Definitivno tu pretehtajo prednosti, s starši je lepo živeti že zaradi nekaterih luksuznih ugodnosti. Stanovanje in hrana sta brezplačni, kosilo me vedno čaka na mizi, vse imam oprano in zlikano, pa tudi lepo je vedeti, da imaš vedno nekoga blizu za pogovor, nasvet, oporo ali preprosto klepet. Slabosti pa ob vsem tem ugodju zaenkrat niti ne vidim.

4. Kateri razlog bi še izpostavila poleg udobja, ki ga uživaš doma?

Čustveno sem zelo navezana na starše in nisem še čutila potrebe, da bi mi bilo kjerkoli lahko lepše.

5. Ali pričakuješ, da ti bodo starši v prihodnje pomagali?

Vem, da mi bodo na voljo vedno in povsod, ne glede na vse.

6. Te starši torej podpirajo?

Vedno, 110 odstotno.

7. Kako bi opisala tvoj odnos s starši?

Moj odnos s starši je edinstven, ne bi si želela drugačnega. Veliko se pogovarjamo, starša me vedno motivirata in najdeta prave besede za vsako življenjsko situacijo in njuno mnenje vedno visoko cenim.

8. Kaj pa ponavadi povzroči konflikte v družini in kako pogosto se pojavljajo?

Trenutno res ne pomnim večjih konfliktov, če pa že pride do prepirčka, gre ponavadi za kako banalno stvar. V družini imamo zelo odprto komunikacijo in vse rešujemo na lep način.

9. Komu pa najbolj zaupaš probleme?

Zaupam sicer obema staršema, ampak moja največja zaupnica je pa mami.

10. Kako bi se odzvali tvoji starši, če bi se preselila v tem trenutku?

Menim, da so starši v enaki meri čustveno navezani na mene kot jaz na njih in jim ne bi bilo ravno po godu, če bi se odselila, bi pa želeli, da sem srečna in če bi me selitev osrečila, bi potem selitev podprli.

11. Kako pa se dogovarjate za gospodinjska opravila?

Pokušam jim pomagati čim več, ker me doma že tako ali tako razvajajo.

12. Ali imaš občutek, da se moraš veliko prilagajati življenju staršev?

Niti ne, saj lahko pripeljem domov prijatelje, fanta in živim kot želim.

13. Kakšni so bili tvoji osebni razlogi za študij?

Predvsem zanimanje za turizem, po končani srednji šoli sem si želela vedeti še več, jeseni nadaljujem v isti stroki na magistrskem študiju in resnično želim postati strokovnjak na svojem področju. Po drugi strani, pa je nekako res, da je prisoten določen pritisk družbe. Časi se spreminjajo, včasih so se mladi čim prej zaposlili, danes pa večina študira.

14. Kaj ti pomeni izobrazba in kaj si obetaš od svojih izobrazbenih dosežkov?

Ogromno, človek začne drugače razmišljati o sebi, svetu in drugih. Diploma je kot že rečeno le vstopnica v svet dela, od vsakega posameznika pa je odvisno kako bo svoje znanje najbolje iztržil. Izobrazba mi je prinesla znanje, ki ga še nadgrajujem in kup novih poznanstev z vstopnico v svet dela.

15. Kako ocenjuješ razmere na trgu dela?

Zaposlitev je zelo pomembna, kaj pa bi danes človek lahko počel brez denarja. Razmere na trgu dela pa za mlade niso ravno bleščeče, težko je z zaposlitvijo. Menim, da je krivda tako na strani države, kot na mladih, potrebno bi bilo doseči nek konsenz, izvesti določene reforme, ki bi izboljšale razmere.

16. Kaj pa meniš o študentskem delu?

Študentsko delo se mi zdi nekako dvorezni meč. Študentom, ki ne živijo doma, zaslužek od študentskega dela pomaga pri plačevanju stanovanja in potrebščin, po drugi strani pa diplomanti težje dobijo zaposlitev, saj določena podjetja raje na to mesto postavijo študenta.

17. Od kod tvoji viri dohodkov?

Služba, sicer še vedno delam preko študentske napotnice, ampak imam polni delovni urnik kot redna služba.

18. Kako ocenjuješ svoj materialni položaj?

Dokaj zadovoljna, pokrijem svoje mesečne stroške, si privoščim nekaj luksuznih dobrin in del dohodkov tudi prihranim.

19. Ali prispevaš v družinski proračun?

Ne, skrbim le za svoje stroške.

20. Ali bi se odločila za selitev na svoje?

V tem trenutku ne, kot sem že večkrat skozi intervju omenila, bi to storila ob svojem času, morda v roku petih let.

Intervjuvanec št. 5, 27 let, dipl. politolog, nezaposlen

1. Kdaj si po tvojem mnenju odrasel?

Sam osebno menim, da sem odrasel, čeprav še vedno živim pri starših.

2. Kateri problem po tvojem mnenju najbolj pesti mlade v današnjem času?

Iz lastnih izkušenj lahko rečem, da brezposelnost oziroma iskanje prve zaposlitve.

3. Katere so prednosti in slabosti bivanja skupaj s starši?

Prednosti so predvsem v tem, da še vedno domača opravila opravljam na minimalni ravni, glavna prednost pa je seveda finančna neobremenjenost. Slabosti pa vidim v pomanjkanju osebnega prostora.

4. Kakšni so tvoji razlogi, da še vedno živih doma?

Razlog je predvsem finančen, saj s svojimi dohodki nisem sposoben preživljati samega sebe.

5. Živite povezano družinsko življenje ali bolj vsak zase?

Lahko bi rekel povezano, a vendarle v manjši meri kot nekoč.

6. Te starši podpirajo?

Starši me podpirajo, trenutno predvsem pri iskanju zaposlitve.

7. Ali pričakuješ, da ti bodo starši tudi v prihodnje pomagali?

V kolikor bodo videli, da se tudi sam trudim, mi bodo vsekakor priskočili na pomoč.

8. Kako bi opisal tvoj odnos s starši?

S starši se razumem, če pa že prihaja do konfliktov, je to zaradi malenkosti.

9. Komu najbolj zaupaš probleme?

Obema staršema, odvisno od situacije.

10. Kako misliš, da bi se odzvali tvoji starši, če bi se v tem trenutku odločil, da se odseliš?

Verjetno bi bil za starše najprej šok, ampak verjamem, da bi bili obenem ponosni.

11. Kako pa se dogovarjate za gospodinjska opravila?

Večino del opravi mami.

12. Imaš občutek, da se moraš veliko prilagajati življenju staršev?

Mislím, da se moramo vsak vsakemu do neke mere prilagajati, ampak ne občútim neke pretirane utesnjenosti.

13. Ali lahko torej pripelješ domov prijatelje?

S tem nimam problemov, lahko.

14. Kakšni so bili tvoji osebni razlogi, da si se odločil za študij po končani srednji šoli?

Predvsem je bila to moja želja, so imeli pa vpliv tudi starši.

15. kaj si obetaš od svoje izobrazbe?

V prvi vrsti upam na zaposlitev, pred kratkim sem diplomiral in sem se že podal v iskanje službe.

16. Kako pa ocenjuješ razmere na trgu dela, glede na to, da si recimo iskalec prve zaposlitve?

Neizprosne, zelo slabo stanje. Pišem prošnje, določeni delodajalci niti ne pošljejo odgovora, mladi smo res v nezavidljivem položaju kar se tiče zaposlitev. Drug problem so pa zaposlitve za določen čas, kjer zopet ni neke dolgotrajne finančne varnosti.

17. Kaj meniš o delu preko študentskih servisov?

Sam nisem izkusil dela preko študentskega servisa, ker sem se aktivno ukvarjal s športom, verjamem pa da mnogim študentom pomeni vir dohodka in morda tudi nabiranje delovnih izkušenj.

18. Od kod tvoji viri dohodkov?

Kljub temu, da se aktivno ne ukvarjam več s športom, priložnostno še vedno služim v klubu s treniranjem, to je trenutno moj edini vir dohodkov, tako da upam na zaposlitev.

19. Kako ocenjuješ svoj materialni položaj?

Na žalost kot zelo slabega.

20. Ali prispevaš v družinski proračun?

Na minimalni ravni, bolj za lastne stroške.

21. Ali bi se odločil za selitev na svoje, če bi imel relativno visok mesečni dohodek?

Da, bi se odločil za selitev.

Intervjuvanka št. 6, 26 let, študentka sociologije

1. Kdaj si po tvojem mnenju odrasel?

Po mojem mnenju je človek odrasel takrat, ko je sposoben poskrbeti sam zase in zrelo sprejeti svoje odgovornosti.

2. Ali se sama osebno počutiš kot odrasla oseba?

Počutim se dokaj odraslo, vendar pridejo določeni momenti, ko imam občutek, da se v vseh situacijah ne bi uspela znajti sama.

3. Kateri problem pa po tvojem mnenju najbolj pesti mlade v današnjem času?

Mislim, da imamo mladi največ problemov s pridobitvijo redne zaposlitve in z zaposlitvijo nasploh.

4. Katere prednosti in slabosti bi izpostavila pri bivanju skupaj s starši?

Prednost je vsekakor finančna podpora, saj kot študentka ne zaslužim dovolj, da bi lahko v celoti skrbela sama zase in šla na svoje. Se pa trudim biti čim manj odvisna od njih. Sama imam srečo, da me starši vedno podpirajo pri mojih odločitvah in so mi vedno pripravljeni pomagati, mi stojijo ob strani, dajejo čustveno oporo. Slabost pa vidim v tem, da nimaš toliko svobode, logično je, da če pri nekom živiš, posledično sprejemaš njegova »pravila« in se prilagajaš.

5. Živite v družini povezano življenje?

Lahko bi rekla, da je naše družinsko življenje kar tesno povezano in vesela sem, da je tako.

6. Si čustveno navezana na svoje starše?

Zelo sem navezana starše, družina je moja prioriteta v življenju.

7. Kako bi se odzvali tvoji starši, če bi se v tem trenutku odselila?

Mislím, da bi me pri tem podpirali in ne bi imeli nič proti, saj si verjetno vsak starš želi, da se njegov otrok postavi na svoje noge.

8. Kako bi opisala tvoj odnos s starši?

Moj odnos s starši bi opisala kot zelo razumevajoč, seveda med nami prihaja tudi do kakih manjših konfliktov, kakor v vsaki družini, ampak jih rešujemo sproti.

9. Kakšni problemi pa ponavadi povzročajo konflikte?

Ponavadi pride do konflikta, ker premalo pomagam pri gospodinjskih opravilih.

10. Imaš občutek, da se moraš veliko prilagajati življenju staršev?

Veliko ne, v določenih stvareh pa vsekakor, kar se mi zdi logično, saj živim pod njihovo streho in sprejemam njihova pravila in pričakovanja.

11. Ali lahko pripelješ domov prijatelje?

Da, s tem nikoli nisem imela večjih problemov, le prej povem, da dobim obiske, da potem ni presenečenja.

12. Komu najbolj zaupaš probleme?

Svojim prijateljem in svoji mami. Tudi očetu, ampak določene stvari lažje zaupam mami, mogoče zato, ker je pač ženska in imam občutek, da bo nekatere stvari bolj razumela kot oče.

13. Ali te starši podpirajo?

Sama imam to srečo, da me starši vedno podpirajo pri mojih odločitvah in so mi vedno pripravljeni pomagati, mi stojijo ob strani in dajejo čustveno oporo.

14. Kakšni so bili tvoji osebni razlogi za študij?

Študij sem nadaljevala izključno zaradi sebe, tudi zaradi želje po tem, da imam odprtih čim več možnosti na področju dela.

15. Kaj si obetaš od svoje izobrazbe?

Iskreno povedano se zavedam, da izobrazba v današnjem času ni več zagotovitev za pridobitev redne zaposlitve, niti visoke plače, kot so nam v otroštvu govorili starši.

16. Kako ocenjuješ razmere na trgu dela?

Mislím, da imamo mladi v današnjem času premalo možnosti za redno zaposlitev, v veliki meri pa so za to krivi tudi študentski servisi, saj delodajalec raje vzame študenta, ker ima z njim manj stroškov, kot če nekoga redno zaposli.

17. Kaj torej meniš o delu preko študentskih servisov?

Preko študentske napotnice delam za svoj priboljšek in svoje stroške in sem vesela, da vsaj nekaj zaslužim. Po drugi strani pa ravno študentje ogrožajo tiste, ki iščejo prvo zaposlitev, torej diplomante, ker delodajalci v veliki meri raje vzamejo študente, kot cenejšo delovno silo in jaz bom kmalu na tej poziciji. Verjamem, da bo težko z zaposlitvijo.

18. Od kod tvoji viri dohodkov?

Študentsko delo.

19. Kako bi ocenila svoj materialni položaj?

Kot študentka zaslužim toliko, da lahko krijem svoje stroške in lahko rečem, da mi nič ne manjka, bi si pa vseeno pri svojih letih želela biti še bolj, oziroma 100% neodvisna, ampak mi trenuten položaj tega ne omogoča.

20. Ali prispevaš v družinski proračun?

Trenutno ne, ker mi dohodki tega ne dopuščajo, saj lahko krijem le svoje stroške.

21. V kolikor bi imela relativno visok mesečni dohodek, bi se odločila za selitev na svoje?

Seveda, brez premisleka.

